

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties
afdeling Hengelo - Oldenzaal

COLOFON

Redactie:

Harry de Jong

Redactieadres:

Abelenstraat 2a

7556 DT Hengelo

☎ (074) 291 7611

e-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

Verspreiding OdL:

Harry de Jong & Jan Zwieneberg

Kopij:

Onder de Loep verschijnt 4 x per jaar, in maart, juni, september en december. De kopij voor de desbetreffende convocaties dient uiterlijk ½ maand voor het verschijnen in het bezit te zijn van de redactie. Kopij die te laat wordt ingeleverd zal in overleg met de auteur in een van de daaropvolgende convocaties worden geplaatst.

Kopij dient uiterlijk 2 weken voor de verschijningsdatum binnen te zijn op bovengenoemd redactieadres via e-mail.

De redactie is continu op zoek naar kopij. Om interessante artikelen te kunnen plaatsen doen wij een beroep op uw creativiteit.

Voorbeelden:

- resultaten van (eigen) veldbiologisch onderzoek,
- verslagen van excursies (ook van andere afdelingen),
- waarnemingen,
- vakantieverslagen,
- commentaren en meningen,
- aardige verhalen,
- enzovoort.

Heeft u bij uw artikel afbeeldingen, dan gaarne meesturen. Indien mogelijk wordt dat dan bij het artikel afgedrukt.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de ingezonden stukken.

Afbeelding omslag:

Kneu

(*Linaria cannabina*)

Foto's: Harry de Jong

(tenzij anders vermeld)

ONDER DE LOEP

Mededelingen en convocaties van de
Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,
Afdeling Hengelo - Oldenzaal

INHOUD

VAN HET BESTUUR	1
AGENDA.....	2
TERUGBLIK	5
B(L)OEIENDE PLANTEN	9
BLOEMBIOLOGIE	11
WAT VALT MIJ OP IN DE NATUUR	13
STANDAARDLIJST MET NEDERLANDSE VOORKEURSNAMEN	15
LEZING OP BIJZONDERE BOMEN OP 24 SEP IN MUSEUM HENGELO --	16
MONUMENTENDAG 2024	16
EXCURSIES EN WAARNEMINGEN DOOR DE JAREN HEEN	17

De KNNV is opgericht in 1901. De afdeling Hengelo / Oldenzaal is opgericht in 1916. De vereniging stelt zich ten doel de bevordering van de natuurstudie, natuurbescherming en natuurbeleving. De ondertitel 'vereniging voor veldbiologie' benadrukt de rol van de natuurstudie.

Alle leden ontvangen het landelijk verenigingsblad NATURA. Leden van de afdeling Hengelo / Oldenzaal ontvangen daarnaast 4 maal per jaar het afdelingsblad ONDER DE LOEP. Het lidmaatschap van de KNNV (inclusief het lidmaatschap van de afdeling Hengelo - Oldenzaal) bedraagt € 36,50 per jaar; gezinsleden betalen € 12,50

Betalingen d.m.v. machtiging of bankrekening

NL94 RABO 0191 8887 10 t.n.v. Kon Ned Natuurhistorische Ver.

Een lidmaatschap loopt van 1 januari tot en met 31 december.

Opzegging van het lidmaatschap uiterlijk 1 november bij de ledenadministratie van de afdeling of via de website.

Voor meer informatie kunt u terecht bij de secretaris (zie onderstaand adres).

Bestuur van de afdeling Hengelo - Oldenzaal:

◆ Voorzitter

Wytze Boersma

Zwaluwstraat 34, 7491 CX Delden, ☎ (074) 3762711

E-mail: wytze.boersma@hetnet.nl

◆ Secretaris

Jan Zwieneberg

Hengelose Esstraat 19, 7556 EA Hengelo, ☎ (074) 2423975

E-mail: secretaris@hengelo-oldenzaal.knnv.nl

◆ Penningmeester (en ledenadministratie)

Marti Rijken

Vossenbrinkweg 95, 7491 DC Delden, ☎ (06) 83386651

E-mail: marti@sailingarcadia.nl

◆ Natuurhistorisch Secretaris

Bert Oude Egbrink

Adamsweg 8, 7553 KM Hengelo, ☎ (074) 2434340

E-mail: ag.oudeegbrink@hetnet.nl

◆ Bestuurslid, redactie `Onder de Loep` en Webmaster

Harry de Jong

Abelenstraat 2a, 7556DT Hengelo, ☎ (074) 2917611,

E-mail: harry.dejong@natuur-hgl.nl

◆ **Website:** www.knnv.nl/hengelo-oldenzaal

Van het bestuur

Nu de naamswijziging van onze vereniging is goedgekeurd, moeten een aantal administratieve onderdelen worden aangepast. Er is ook een nieuw logo gemaakt.

De nieuwe naam en logo moeten gebruikt worden op de website, in Onder de Loep en officiële brieven.

Ook onze statuten en het huishoudelijk reglement zullen aangepast moeten worden. Deze wijzigingen zullen volgens de juiste procedure plaats moeten vinden. Dit is een goed moment om na te gaan of er nog meer moet worden gewijzigd. Zo denken we er aan om onze afdelingsnaam te wijzigen in KNNV afd. Hengelo e.o. Dit geeft beter weer waar we bezig zijn. Zo hebben we ook contacten met de gemeenten Borne en Hof van Twente. De toevoeging van Oldenzaal geeft vaak maar verwarring en vraagt om uitleg.

Over ons werkgebied zijn we in overleg met onze buur-afdelingen. Na de vakantie zullen we dit concretiseren en kunnen we deze vermelden in de nieuw statuten.

Dan nog een punt van zorg. Ons bestuur is ook aan uitbreiding en vernieuwing toe. Vele bestuursleden maken al een lange tijd deel uit van het bestuur. Dat er plotseling iemand wegvalt is niet ondenkbeeldig. Zo kunnen we nu al direct hulp gebruiken bij het onderhouden van de website en Onder de Loep.

Bij de excursiecommissie doet dit zich nu al concreet voor. Een van de leden is uitgevallen door ziekte. We zijn dan ook dringend opzoek naar twee nieuwe leden. Dit willen we graag voor 1 januari 2025 hebben geregeld.

Hopelijk hebben jullie tijdens de vakantie extra energie op gedaan om je aan te melden.

Namens het bestuur,

Wytze Boersma

Excursie Oele, 17 februari 2024

Excursies

Het **Verzamelpunt** is (tenzij anders aangegeven) de **Parkeerplaats kruising Boerhavelaan / Prof. Eykmanplaatsoen** (richting Borsthuis) te Hengelo.

Ieder wordt vriendelijk verzocht zo veel mogelijk met de auto te komen zodat er genoeg plaatsen zijn voor hen die niet over een auto beschikken.

Opgave is verplicht. Uiterlijk de avond voor de excursie per telefoon bij de Coördinator.

Het **Vertrekpunt ter plekke** wordt aangegeven voor degenen die hier rechtstreeks naar toe willen gaan.

De excursies zijn **veldbiologische excursies**. Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met de coördinator van de excursie.

Vergaderingen

De gebruikelijke plaats waar vergaderingen worden gehouden (tenzij anders aangegeven) is het NIVON Centrum aan de Lodewijkstraat 1 te Hengelo.

Overzicht activiteiten afd. Hengelo-Oldenzaal

Zondag 08 september 2024	Excursie: Buurserzand
Zondag 22 september 2024	Excursie: de Hulpe
Zondag 06 oktober 2024	Excursie: Weldam
Zondag 20 oktober 2024	Excursie: Lonnekerberg
Zaterdag 02 november 2024	Excursie: Singraven

Excursie: Buurserzand

Datum : Zondag 08 september 2024

Thema : Heide

Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)

Duur : Ochtend

Coördinatie : Bert Oude Egbrink (06-50073286)

Opgave verplicht

De oorspronkelijk voor landgoed Zonnebeek geplande excursie is verplaatst naar het Buurserzand. Vanaf de parkeerplaats de Wakel maken we een wandeling door het Buurserzand. Dit keer lopen we via de Rutbeekweg over de Knoefweg naar het Meujenboersven. De bermen van de Knoefweg staan bekend om de grote aantallen orchideeën die je hier in juni kunt aantreffen.

Wat we in september tegenkomen, is nog een verrassing. Over de heide met jeneverbesstruiken langs het boerderijtje de Bommelas (los hoes) wandelen we weer terug naar ons vertrekpunt.

Als er tijd over is, kunnen we nog even bij de vennen kijken waar vroeger Wissink's mōl stond.

Deze stendermolen staat inmiddels alweer tientallen jaren in Usselo.

Vertrekpunt: De parkeerplaats de Wakel bij het bezoekerscentrum van Natuurmonumenten aan de Stendermolenweg 9 in Haaksbergen.

We vertrekken hier omstreeks 09.30 uur.

Excursie: de Hulpe

Datum : Zondag 22 september 2024

Thema : Landschap en Natuurverschijnselen

Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)

Duur : Ochtend (tot 13.00 uur)

Coördinatie : Wytze Boersma (074-3762711)

Opgave verplicht

De Hulpe is één van de heuvels rond Markelo. Landschappelijk is het een fraai gebied. Het bestaat uit agrarisch gebied met bosjes in een heuvelachtig landschap. Door dit gebied lopen verschillende wandelpaden, zoals de kerke en tichelroute. Het laatste stuk van de route gaat door een gemend bos met heideveldjes.

Wat we tijdens de excursie zullen waarnemen is moeilijk te zeggen Dit is ook afhankelijk van het weer in de periode voorafgaand aan de excursie.

Vertrekpunt: De parkeerplaats bij de kruising Goorse weg (N753) en Tichelweg (vanuit Goor linksaf) bij het complex van Aveleijn / Rohaan.

We vertrekken hier omstreeks 09.25 uur.

Excursie: Weldam

Datum : Zondag 06 oktober 2024
Thema : Herst
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Harry de Jong (06-55324290)
Opgave verplicht

Een wandeling over landgoed Weldam bij Diepenheim die behalve langs het kasteel Weldam ook langs de havezathe Wegdam voert.

Boerderij Wegdam

Het ligt in een zeer fraai afwisselend coulisselandschap met (gemengde) bossen, akkers, weilanden, beken en karakteristieke houtwallen, lanen en singels tussen historische boerenerven.

Landgoed Weldam is een van de grootste landgoederen van Nederland. Het landgoed is 1.700 hectare groot en ligt in een straal van 6 kilometer rondom kasteel Weldam.

Dit adellijke landgoed nog steeds particulier bezit. In zeven eeuwen heeft huis Weldam zich ontwikkeld van een omgrachte boerderij tot een imposante havezate met een kasteelachtig uiterlijk.

Kasteel Weldam is het centrale middelpunt van het landgoed, dat ligt in een afwisselend coulisselandschap met bossen, akkers en weilanden. Houtwallen, lanen en singels verbinden de historische boerenerven die tot het landgoed behoren en herkenbaar zijn aan hun zwart-gele luiken.

Ook de 1 kilometer ten oosten van kasteel Weldam gelegen havezate Wegdam behoort al meer dan honderd jaar tot landgoed Weldam.

Langs de beken die landgoed Weldam doorsnijden, zoals de Poelsbeek/Flutterbeek, Oude Poelsbeek en Benteler beek, liggen her en der nog restanten van broekbossen en van het historische agrarische kampenlandschap met haar natte hooilanden gescheiden door sloten en houtsingels.

Vertrekpunt: De parkeerplaats op de kruizing Diepenheimseweg/Weldammerlaan te Diepenheim. We vertrekken hier omstreeks 09.20 uur.

Excursie: Lonnekerberg

Datum : Zondag 20 oktober 2024
Thema : Paddenstoelen
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavelaan Hengelo)
Duur : Ochtend (tot 13.00 uur)
Coördinatie : Wytze Boersma (074-3762711)
Opgave verplicht

Zoals we weten is de Lonnekerberg een ideaal gebied voor een paddenstoelen excursie. Af en toe lees je dat daar weer een bijzondere soort is gevonden. Dit heeft alles te maken met de bodem en de vegetatie.

De bodem van de Lonnekerberg bestaat hoofdzakelijk uit keileem. Deze is gevormd in de voorlaatste ijstijd.

Het is een onderdeel van de stuwwal Oldenzaal – Enschede. De keileem is kalkrijk en laat geen water door. De opslag bestaat voornamelijk uit zowel loof als naaldbos van jong tot oud hout.

Al deze ingrediënten heeft de Lonnekerberg.

De bomen zijn hoofdzakelijk gepoot op rabatten. Hiervoor werden slootjes gegraven en op het hogere deel werden de bomen geplant.

Meestal bezoeken we de Lonnekerberg vanuit het zuiden (bij kleigaten van Smulders). Nu beginnen we vanaf het noorden, vanuit Oldenzaal.

Of we mooie en/of bijzondere soorten zullen zien is bij paddenstoelen de vraag. Afgezien van de ingrediënten is het weer een belangrijke factor.

Vertrekpunt: De parkeerplaats van Mc Donald's, Hanzepoort 2, Oldenzaal. We vertrekken hier omstreeks 09:20 uur.

Excursie: Singraven

Datum : Zaterdag 02 november 2024
Thema : Slotexcursie
Verzamelpunt: 09.00 uur (Boerhavenlaan Hengelo)
Duur : Ochtend
Coördinatie : Bert Oude Egbrink (06-50073286)
Opgave verplicht

Vertrekpunt: De parkeerplaats bij de watermolen op het landgoed Singraven aan de Schiphorstdijk 4 in Denekamp.
We vertrekken hier omstreeks 09.30 uur.

Op de laatste excursie van het seizoen maken wij een rondwandeling over het landgoed Singraven bij Denekamp.

De route van de excursie is nog een verrassing. Het is de bedoeling na afloop van de excursie koffie met gebak te nuttigen in het restaurant van de watermolen.

Watermolen Singraven

Verslag excursie: Wierdense Veld

Datum : Zondag 09 juni 2024
Thema : Hoogveen
Deelnemers : 6
Leiding : Harry de Jong
Weer : Zon

Met 6 personen vertrokken we om 09.30 uur van het vertrekpunt aan de Hortmeerweg bij de Schaapskooi.

In de voorgaande jaren zijn zo'n 150 lekken in de onderliggende leemlaag gedicht. Deze maatregel en het natte voorjaar hebben geresulteerd dat grote delen van het Wierdenseveld onder water stonden.

Een kudde schapen met de onder anderen een aantal lammeren en enkele geiten liep dichtbij in het veld.

Tegenover de uitkijktoren in een houtwal zagen we een mannetje Grauwe klauwier.

Grauwe klauwier

Bij de verschillende plasjes zagen we vogelsoorten die we hier normaal niet vaak zien.

Paartje slobenden, twee stuks Kleine plevier, Wintertaling en Tureluur.

Een paartje brandganzen met jongen, die ik 14 dagen eerder hier al broedend had aangetroffen.

Meerdere koekoeken werden vliegend gezien.

Druk roepend, maar ook de eigenaardige opwindingsroep gehoord.

Meerdere roodborsttapuiten, grasmussen en rietgorzen.

Een enkele Veldleeuwerik hoog in de lucht.

Bij open plekken langs het pad vonden we zonnedauw. De eerste instantie werd gedacht aan Lange zonnedauw.

OBS identify gaf afwisseld Lange- en Kleine zonnedauw aan.

Later op meerdere plekken zonnedauw in groepjes, kenmerkend voor de Kleine zonnedauw.

Van de libellen zagen we Gewone pantserjuffer en Tangpantserjuffer

Vervolgens liepen we naar de Prinsendijk. Hier stonden vele tientallen rietorchissen en gevlekte rietorchissen in bloei. Verder heel veel Grote ratelaar.

Jammer genoeg hoorden we geen wielewalen, die hier toch wel broeden.

Gevlekte rietorchis

Jammer genoeg hoorden we geen wielewalen, die hier toch wel broeden.

Op de bloeiende bramenstruiken veel Groot dikkopje.

Op de terugweg bij een boerderij hoorden we het miauwende geluid van een Gaai.

Om 13.30 uur waren we weer terug na een mooie wandeling van plm. 6.5 km.

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger	Boerenzwaluw
Boompieper	Brandgans
Buizerd	Dodaars
Ekster	Fitis
Gaai	Gierzwaluw
Grasmus	Grauwe Klauwier
Groene Specht	Grote Bonte Specht
Houtduif	Huismus
Kievit	Kleine Plevier
Koekoek	Kokmeeuw
Koolmees	Meerkoet
Merel	Rietgors
Roodborsttapuit	Slobeend
Tjiftjaf	Torenvalk
Tuinfluis	Tureluur
Veldleeuwerik	Vink
Winterkoning	Wintertaling
Zwarte Kraai	Zwartkop

Planten & Mossen

Gevlekte rietorchis	Glad walstro
Grote ratelaar	Kleine zonnedauw
Knopig helmkruid	Moeraswalstro
Oranje havikskruid	Rietorchis
Veenpluis	

Overig

Bastaardkikker

Insecten

Europese Hoornaar

Groot Dikkopje

Hooibeestje

Penseelkever

Gewone Pantserjuffer

Grote Populierenhaan

Mi-vlinder

Tangpantserjuffer

Verslag excursie: Doorbraak

Datum : Zondag 07 juli 2024

Thema : Beekflora/Vogels

Deelnemers : 6

Leiding : Bert Oude Egbrink

Weer : Zon

Op 19 september 2021 hebben we ook een excursie gehouden langs de Doorbraak toen onder leiding van Gerrit Haverkamp. Op de website van onze afdeling is een uitgebreid verslag van deze excursie terug te lezen. Hierin staat ook de route van de wandeling beschreven.

Dit keer hebben we het hetzelfde gebied in de zomer bezocht en dezelfde route gelopen.

We vertrokken met 6 deelnemers vanaf de parkeerplaats bij het leegstaande restaurant 't Maatveld.

De Doorbraak is een gegraven beek met een lengte van 13 km tussen de Loolee en de Exosche Aa bij Ypelo. De aanleg van De Doorbraak is in 2004 officieel van start gegaan.

Tengere pantserjuffer Foto: Laurens van Run

Het ging erom de waterberging van het gebied te vergroten en om ervoor te zorgen dat de bewoners van vooral Almelo droge voeten houden.

De Doorbraak volgt het spoor van bestaande beekjes en stroompjes en verbindt deze.

Op één plek volgt ze een ongebruikelijk spoor. Hier is de bedding dwars door de hoge zandrug van het Krikkenhaar gegraven. Haar is een toponiem voor een zandrug. Het natuurvriendenhuis Krikkenhaar staat ook op deze zandrug.

Dit bleek wat planten betreft een heel interessant stuk. Wij zagen op de hoge zandige schrale oever soorten als Zandblauwtje, Zilverhaver, Schapenzuring, Hazepootje en Dwergviltkruid.

Wat lager op de oever vlak bij het water zagen we onder meer Koningsvaren, Gewone dophei, Trekrus, Kleine zonnedauw, Moeraswolfsklauw en Dwergzegge. Soorten die we eerder op een natte heide verwachten.

In deze strook vond Laurens van Run ook nog het Veenmosvuurzwammetje, een wat minder algemene soort wasplaat.

Veenmosvuurzwammetje Foto: Laurens van Run

Op de excursie hebben we verder 12 verschillende soorten dagvlinders gezien, twee invasieve exoten langs de beek te weten Watercrassula en Gele Maskerbloem en langs de bosrand een koepelnest van de Rode bosmier.

Bij de Kleine Doorbraak bij de buurtschap het Tusveld vonden we de in 2021 waargenomen Moerashertshooi en Fraai duizendguldenkruid weer terug.

Gepauzeerd hebben we bij het uitkijkpunt annex vogelkijkhut vlak bij het ecodeuct onder de A35.

Het was een leuke excursie.

Waargenomen soorten

Vogels

Blauwe Reiger	Knobbelzwaan
Ooievaar	Tijftjaf

Planten & Mossen

Brede Wespenorchis	Bruine snavelbies
Dwergviltkruid	Dwergzegge
Echt duizendguldenkruid	Fraai duizendguldenkruid
Gele maskerbloem	Gewone dophei
Glanzig fonteinkruid	Hazepootje
Klein vogelpootje	Kleverige ogentroost
Koningsvaren	Moerashertshooi
Moeraswolfsklauw	Polei
Stijve ogentroost	Trekus
Veldrus	Watercrassula
Watergentiaan	Zandblauwtje
Zilverhaver	

Paddenstoelen

Gewone boomwrat	Plooirokje
Ruitjesbovist	Veenmosvuurzwammetje
Weidekringzwam	

Overig

Europese Haas

Insecten

Atalanta	Aziatisch lieveheersbeestje
Bont Zandoogje	Bruin Zandoogje
Citroenvlinder	Dagpauwoog
Europese Hoornaar	Gamma-uil
Gehakkelde Aurelia	Gewone roofvlieg
Groot Dikkopje	Groot Koolwitje
Grote Keizerlibel	Kale Rode Bosmier
Klein Geaderd Witje	Klein Koolwitje
Kleine Roetbij	Kleine Vuurvlinder
Landkaartje	Moerassprinkhaan
Pluimvoetbij	Ratelaar
Sint-Jacobsvlinder	Tengere Pantserjuffer
Tweestippelig Lieveheersbeestje	Waterliefvlinder
Zandroefvlieg	
Zevenstippelig Lieveheersbeestje	

Verslag excursie: Manderheide

Datum	: Zaterdag 27 juli 2024
Thema	: Natura 2000
Deelnemers	: 7
Leiding	: Bert Oude Egbrink
Weer	: Zon

Op een zonnige zaterdagmorgen hebben we met 7 mensen een excursie gehouden door de Noordelijke Manderheide dat deel uitmaakt van het dal van de Mosbeek.

In de Manderheide zijn de afgelopen jaren in het kader van Natura 2000 flinke stukken bos gekapt om de hier al aanwezige droge heide te herstellen en te vergroten. Het landschap heeft daardoor een heel ander aanzien gekregen.

We zijn vertrokken vanaf de parkeerplaats bij de molen van Bels. Na een kort bezoek aan het informatiecentrum zijn we langs de watermolen van Frans naar de Galgenberg gelopen.

Op de Galgenberg hebben we een koffiepauze gehouden.

Naar beneden kijkend zagen we op de afrastering met rikkpalen en prikkeldraad een jagende Grauwe klauwier en de Roodborsttapuit.

Onze weg vervolgend naar het dal van de Eendenbeek kwamen we Heidekoeien tegen die als grote grazers worden ingezet. De koeienvlaaien zijn een geschikte biotoop voor bijzondere insecten en paddenstoelen omdat de koeien niet met medicijnen worden behandeld.

Langs het grenspad lopend werden we verrast door een overstekende jonge Hazelworm. Iets verderop zagen we de Kostgangerboleet op Gele aardappelbovist.

Kostgangersboleet

Foto: Laurens van Run

Door het natte weer dit voorjaar en zomer laten meerdere soorten paddenstoelen zich nu al zien. Zo kwamen we onderweg ook nog de Hanenkam en Echte tolszwam tegen.

Op een braakliggend stuk grond waar eerder bos stond zagen we een Vliegend hert vrouwtje. Bij de verkenning van het gebied een week eerder had ik al een Vliegend hert mannetje gezien op de Bergweg die helaas slachtoffer van het verkeer was geworden.

Vliegend hert (v)

Foto: Laurens van Run

Langs het hunebed zijn we naar de klootschietbaan gelopen. Op de hier herstelde heide zagen we een Blauwvleugelsprinkhaan die een kenmerkende soort is voor de droge heide.

Aangezien de excursie al uitgelopen was, zijn we daarna snel doorgelopen naar ons vertrekpunt. In bijgevoegde lijst van waarnemingen zijn ook de waarnemingen opgenomen van de verkenning van het gebied een week eerder.

Waargenomen soorten

Vogels

Boerenwaluw
Grauwe Klauwier
Huiswaluw
Putter
Witte Kwikstaart

Buizerd
Grote Gele Kwikstaart
Koekoek
Roodborsttapuit

Planten & Mossen

Adelaarsvaren
Amerikaanse vogelkers
Blauw glidkruid
Bleekgele droogbloem
Brede stekelvaren
Dagkoekoeksbloem
Duizendblad
Europese hanenpoot
Geel nagelkruid
Gewone Brem
Gewone eikvaren
Gewone klit
Gewone vlier
Gewoon biggenkruid
Gewoon robertskruid
Greppelrus
Grote weegbree
Hengel
Japanse duizendknoop
Klein springzaad
Klimop
Moerasrolklaver
Peningkruid
Pijpenstrootje
Pitrus
Reukeloze kamille
Rode schijnspurrie
Schapenzuring
Stijve klaverzuring
Struikhei
Tijmeprijs
Vingerhoedskruid
Wilde kamperfoelie
Witte dovenetel
Zuid-Afrikaanse gierst

Akkerviooltje
Bijvoet
Blauwe bosbes
Bochtige smele
Canadese fijnstraal
Drienerfmuur
Eenjarige hardbloem
Framboos
Gewone berenklauw
Gewone brunel
Gewone hennepnetel
Gewone spurrie
Gewone Vuilboom
Gewoon jakobskruiskruid
Gewoon struisgras
Grote wederik
Haagwinde
Hulst
Kaal knopkruid
Klein streepzaad
Liggende vetmuur
Peen
Perzikkruid
Pilzegge
Rankende helmbloem
Rode bosbes
Ruige zegge
Smalle stekelvaren
Straatgras
Tengere rus
Trekruis
Waterpeper
Wilde lijsterbes
Zachte duizendknoop
Zwart tandzaad

Paddenstoelen

Bleke Franjehoed
Doolhofzwam

Breedplaatstreephoed
Echte Tolzwam

Gele Aardappelbovist
Gewoon Elfenbankje
Grote Stinkzwam
Hazenpootje
Kostgangerboleet
Roodbruine Slanke Amaniet

Overig

Europese Haas

Insecten

Atalanta
Blauwvleugelsprinkhaan
Bosmestkever
Bruin Zandoogje
Gewone roofvlieg
Gewone Zakdrager
Juweelwesp
Klein Koolwitje
Landkaartje
Pyjamawants
Sint-Jacobsvlinder
Steenhommel
Vlokreeft
Vossenbesbladgast
Zuringspanner

Gewoon Eikenbladzwammetje
Gewoon ijsvingertje
Hanenkam
Kleinsporige braakrussula
Parelamaniet
Waaierkorstzwam

Hazelworm

Bessenschildwants
Bont Zandoogje
Bramensprinkhaan
Dagpauwoog
Gewone Schorpioenvlieg
Groene Schildwants
Kameelhalswesp
Koraaljuffer
Lievelling
Ruittigger
Sint-Jansvlinder
Vliegend Hert
Voorjaarsmestkever
Zespuntsnelloper
Zwarte veldmestkever

Breedplaatstreephoed

Foto: Laurens van Run

Smalle weegbree (Plantago lanceolata)

Bijna iedereen kent Smalle weegbree wel. Het is een plant die algemeen voorkomt. Vaak vind je ze in bermen langs de wegen.

De plant wordt vaak geroemd om zijn geneeskundige eigenschappen. Het is algemeen bekend om de jeuk te bestrijden van bv. de brandnetel, met een gekneusd blad van de weegbree. Ook worden de bladeren gebruikt voor een hoestsiroop.

Blad

Bloeistengel

Smalle weegbree heeft een rozet gevormd door lancetvormige bladeren. De vaatbundels van alle soorten weegbree zitten parallel, naast elkaar. Dit is bijzonder binnen de groep van twee zaadlobbigen.

Uit de rozet ontspringt de aar-steel, Deze is bij de Smalle weegbree gegroefd. Bij andere soorten weegbree zijn deze rolrond.

De plant bloeit van april/mei tot in de herfst.

Manlijke bloeiwijze

De bloei-aar bestaat uit vele bloempjes. Tijdens de bloei vallen de witte helmhokken het meest op. Dat komt omdat de meeldraden steeds op een andere plek in de bloem-aar zitten. Dit heeft te maken dat eerst de vrouwelijk delen van de bloem rijp zijn. Hierna de mannelijke. Dit heet, met de wetenschappelijke term protogyne, eerst de "dames", dit om kruisbestuiving te bevorderen.

Vrouwelijke bloeiwijze

Als je de aren bekijkt waarvan de meeldraden onderin bloeien zie je bij de bovenste de bloemen de stempels naar buiten steken. Vervolgens bloeien de bloemen die hoger zitten. Dit gaat zo door tot dat bovenste bloemen bloeien.

Bekijk je de bloeiende manlijke bloemen, (met meeldraden) goed (met een loep) dan zie je de spitse kroonbladen. Deze zijn doorzichtig en hebben een lichtbruine middenstreep. De kelkbladen zijn ook met een loep heel lastig te zien.

Dan heeft Smalle weegbree nog iets bijzonders, het z.g. gyndioice. Dit houdt in dat er naast tweeslachtige exemplaren ook planten zijn waarvan het manlijke geslachtorgaan steriel is. Het kan zijn dat er geen stuifmeel gevormd is of dat er geen meeldraden zijn. In het laatste geval zijn de bloemen heel anders. De kroonbladen van de bloemen zijn ingesneden waardoor ze acht kroonblaadjes hebben.

Door al deze verschijnselen is het een goed moment om de bloemen beter te bekijken.

Over het algemeen worden er twee zaden per bloempje gevormd. Deze zijn slijmerig waardoor de zaden gemakkelijk verplaatst worden door mens en dier.

Zo heeft de weegbree zich ook gevestigd in Amerika.

Door de indianen werd weegbree dan ook beschouwd als voetstap van de blanke.

Smalle weegbree is in Nederland een zeer algemene plant en komt in heel Nederland voor.

Uitgebloeide manlijk bloem

Wytze Boersma, juli 2024

Gebruikte informatie

- Weeda, E.J., Nederlandse oecologische Flora, deel 3, 1994
- Duistermaat, H(Leni), Heukels' Flora van Nederland, 24 druk, 2020
- www.verspreidingsatlas.nl
- www.floravannederland.nl

Grote kattenstaart – *Lythrum salicaria*

Door de loop van het jaar houd ik mij bezig met verschillende aspecten van de bloembioogie. De laatste jaren lag de prioriteit bij bomen.

Een van de kruiden die ik nog eens goed moest bekijken was de grote kattenstaart. Het is de enige plant in Noordwest-Europa die 'tristylie' vertoont. Er zijn drie verschillende bloemen, die ik nog nooit goed bekeken heb en gefotografeerd heb.

Een fietstocht met loep en fototoestel langs kattenstaarten leverde al snel de vondst van drie verschillende bloemen op.

In dit verhaal gebruik ik de beschrijving van Eddy Weeda uit deel 2 van de Oecologische Flora.

Toegevoegd is een schema van de kruisbestuiving en een foto van een bloem met een middelstijlige bloem (foto 1.)

foto 1 - Middelstijlige bloem

Tristylie : "Van *langstijlige* planten bezitten alle bloemen een lange stijl, een krans van half lange, voor de kroonbladen ingeplante meeldraden met geel stuifmeel, en een krans van korte, binnen de kelkbuis blijvende meeldraden, eveneens met geel stuifmeel.

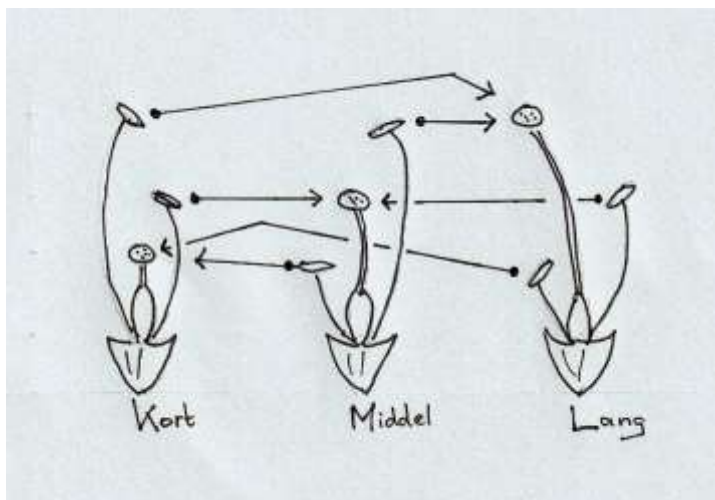
Middelstijlige planten hebben bloemen met een half lange stijl, die qua lengte instaat tussen een krans van korte, binnen de kelkbuis blijvende meeldraden met geel stuifmeel en een krans van lange, voor de kroonbladen ingeplante meeldraden met blauwgroen stuifmeel.

Kortstijlige planten tenslotte bezitten een korte, niet buiten de kelkbuis uitstekende stijl, een krans van half lange meeldraden met geel stuifmeel en een krans van lange, voor de kroonbladen ingeplante meeldraden met blauwgroen stuifmeel.

Op haast elke groeiplaats komen de drie vormen naast elkaar voor. Bij tellingen aan duizenden planten werden in verschillende landen tussen de aantallen lange-, middel- en kortstijlige exemplaren een verhouding van 12:11:10 gevonden. Uit bestuivingsproeven is gebleken dat zowel de vruchtvorming als de zaadzetting per vrucht verreweg het rijkelijkst plaatsvindt als een stamper bestoven wordt met stuifmeel van een even lange meeldraad – wat dus in alle gevallen kruisbestuiving vereist.

Onder de talrijke insecten, die de nectar onderin de kelkbuis komen opzuigen, zijn hommels de ideale bestuivers. Ze zijn lang genoeg om bij het landen aan hun buikzijde achteraan door lange en meer naar voren door half lange meeldraden te worden bepoederd, terwijl ze met hun kop de helmnoppen van korte meeldraden aanraken. Het stuifmeel komt dus 'op maat gesorteerd' op het hommellijf terecht en wordt netjes op de juiste stempel afgestreekt." (1)

Schematisch zie deze vorm van kruisbestuiving er als volgt uit.

Op verschillende plekken heb ik naar het voorkomen van de verschillende bloemen gekeken. Ik heb ze niet precies geteld maar ik heb ze steeds alle drie gevonden op plekken waar meer dan 10 planten stonden. Daar kon je ook goed zien dat ze veel door insecten bezocht werden, die er niet alleen komen voor de nectar maar ook voor stuifmeel (zie foto 2).

foto 2 -Akkerhommel

Er komen solitaire bijen (7 soorten), hommels, honingbijen en vlinders. (3)

Tekst en foto's: Jan Zwieneberg

Literatuur:

- Oecologische Flora deel 2 van E. Weeda
- Die Blütte van Dieter Hess. Hierin staan een vergelijkbaar schema van een andere kattenstaart.
- Plantenvademecum van Arie Koster.

Spuugbeestje

Iedereen kent de schuimpropjes op planten wel die veroorzaakt worden door het algemene spuugbeestje. Het spuugbeestje of *Philaenus spumarius* is een (schuim) cicade. In de schuimnesten of koekoeksspuug leven de nimfen van het spuugbeestje. De in het voorjaar uitkomende nimfen hechten zich met hun steeksnuit aan een stengel of blad vast. De opgezogen plantensappen worden uiteindelijk als een soort schuim weer uitgescheiden. Dit koekoeksspuug beschermt de nimfen tegen uitdroging door de zon als ook tegen mogelijke belagers zoals spinnen, vogels en wespen. Na vijf vervellingen verlaten de nimfen als volwassen cicade het schuimnest dat dan verdwijnt.

Op 2 juni 2024 fietste ik over de Sluitersdijk in Oele ter hoogte van het Vörgersveld. Ook hier zag ik volop schuimnesten van het spuugbeestje. Onderweg heb ik wat foto's gemaakt van insecten die ik thuis met de Obs Identify app op naam heb proberen te brengen. Op één van de foto's stond de in Nederland vrij algemene graafwesp *Argogorytes mystaceus*. Op waarneming.nl las ik dat het vrouwtje van deze graafwesp jaagt op de nimfen van de schuimcicade waarbij zij opvallend langzaam door hoog gras vliegt op zoek naar schuimnestjes. Het vrouwtje draagt de nimfen als proviand aan voor haar larven in het nest in een zandbodem. Toen ik mijn foto op een wat

groter beeldscherm wat beter bekeek zag ik dat 'mijn' graafwesp ook een schuimcicade nimf gevangen had die zij onder haar buik vasthield. Zo kan een foto soms nog een verrassende ontdekking en een leuk verhaal opleveren.

**Graafwesp
(*Argogorytes
mystaceus*)**

Tekst en foto's: Bert oude Egbrink

Verwildering van de Catalpa (Trompetboom)

Je hebt van die straten waar je op weg naar het winkelcentrum vaak doorheen loopt. Voor mij is dat onder andere de dr. A. Kuiperstraat. In het deel ten noorden van de Troelstrastraat staan twee soorten Catalpa namelijk: *Catalpa ovata* (gele trompetboom) en *Catalpa speciosa* (grootbloemige trompetboom).

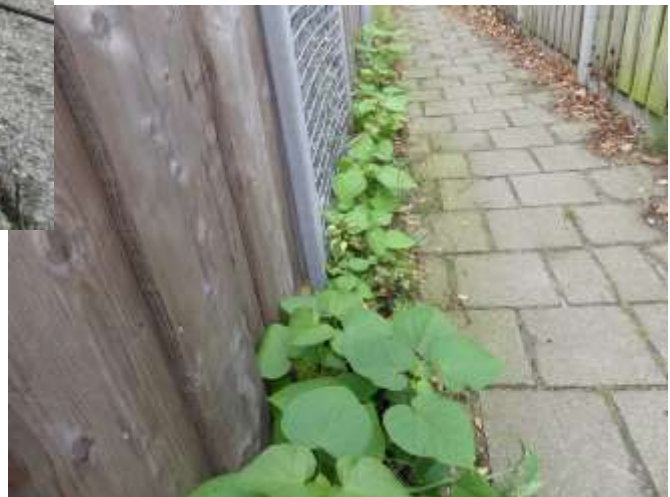
De afgelopen jaren vond ik er regelmatig zaailingen. Een enkeling overleefde dat in een tuin maar de rest verdwijnt bij de gemeentelijke onkruidverwijdering.

Dit jaar is er echt een explosie van zaailingen (zie foto's). De vruchten met veel kleine zaden blijven de hele winter aan de boom hangen en openen zich in maanden mei/juni.

Beide soorten zaaien zich uit.

Ook op andere plekken in Hengelo vind ik zaailingen.

Hopelijk kan er hier en daar één rustig in een plantsoen uitgroeien.

Tekst en foto's: Jan Zwienenberg

Nederlandse namen van cultuurplanten

*Standaardlijst met voorkeursnamen en alternatieve namen
van siergewassen, fruit, groenten, landbouwgewassen,
paddenstoelen en tropische gewassen*

Marco Hoffman en Mirjam Lemmens

Onder auspiciën van:

- Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen (NVBT)
- Naktuinbouw
- Nederlandse Dendrologische Vereniging (NDV)
- Stadswerk
- FLORON
- Royal Anthos
- Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB)
- Floricode

Uitgave in digitale vorm door
Naktuinbouw & Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen (NVBT)
Tweede editie, april 2024

Er is een nieuwe versie van de standaardlijst met Nederlandse voorkeursnamen.

Het draagvlak voor gebruik van de namen groeit en bevordert daarmee een beter gebruik van de Nederlandse namen.

De lijst is makkelijk te downloaden via **naktuinbouw** standaardlijst.

Jan Zwieneberg

Lezing op Bijzondere Bomen op 24 september 2024 in Museum Hengelo

Hengelo heeft een lijst met Bijzondere bomen en Bijzondere groene gebieden.

Deze bomen en gebieden staan centraal in een lezing van Jan Zwienenberg.

Centraal thema is de waarde van bomen als Levend Erfgoed.

In de lezing worden ook foto's getoond uit de begintijd van de nu monumentale bomen. Deze foto's komen uit het archief van het museum

De lezing is in het museum Hengelo aan de Beekstraat 51 op 24 september en begint om 14.30 uur.

De entree is gratis.

Informatie: Jan Zwienenberg

Monumentendag 2024

Bij het opstellen van dit bericht was het volledige programma van het weekend 14 en 15 september nog niet bekend.

Een van de onderdelen wordt door KNNV Hengelo-Oldenzaal verzocht, namelijk een rondleiding op de Algemene Begraafplaats aan de Oldenzaalsestraat op zondag 15 september om 12.00 uur.

Aan de orde komen onder andere de geschiedenis van begraafplaatsen en de functie van bomen daarin. Mogelijk is er om 14.00 uur nog een tweede rondleiding.

Het programma Monumentendag 2024 is te vinden op internet.

Informatie: Jan Zwienenberg

Picea glauca 'Conica'

Excursies en waarnemingen door de jaren heen

Sinds het ontstaan van de KNNV afdeling Hengelo-Oldenzaal in 1916 worden er al excursies gehouden. Tijdens een excursie werden de waarnemingen door de excursieleider genoteerd en thuisgekomen werd er een verslag van geschreven, al dan niet op een typemaschine. Dit verslag ging vervolgens naar de redacteur die het dan in het convocatieblad opnam. Deze gegevens werden in een archief bewaard.

Met ingang van 2003 ben ik begonnen om de excursies en de waarnemingen in een Database op te nemen. De waarnemingen worden in een aantal categorieën opgeslagen.

De eerdere waarnemingen werden onder de opgegeven soortnaam opgeslagen. Doordat er nogal wat verschillen in de naamgeving van dezelfde soort zit heb ik vanaf 2010 de voorkeursnaam zoals door **waarneming.nl** gehanteerd wordt gebruikt. Voordat de waarnemingen van een excursie worden ingevoerd worden ze getoets aan een eigen database met de officiële namen waarin alle soorten planten, dieren, paddenstoelen, weekdieren etc. zijn opgenomen. Een database die uit plm. 32.000 soorten bestaat.

De excursie gegevens uit de Database zijn nu makkelijk door middel van queries op te vragen. Hierna laat ik een aantal overzichten, aantallen en totalen zien uit deze Database.

Van 2003 t/m 2024 hebben wij **252** excursies gehouden. Daar namen in totaal **1665** deelnemers aan deel.

Dat heeft het volgende aantal soorten en aantal waarnemingen opgeleverd.

Aantal soorten	Aantal waarnemingen
1974	14753

Categorie	Aantal soorten	Aantal waarnemingen
Planten & Mossen	959	6820
Vogels	151	4112
Paddenstoelen	459	1994
Insecten	357	1572
Overig	48	215
Totaal	1974	14753

Per categorie is het aantal waargenomen soorten en het aantal waarnemingen getoond

Vink

Atalanta

Per categorie is hieronder de top-10 gebaseerd op het aantal waarnemingen getoond.

Planten & Mossen	
Soort	Aantal
Struikhei	63
Geel nagelkruid	56
Gewone dophei	50
Gewoon Robertskruid	44
Gewoon Speenkruid	43
Grote muur	43
Hondsdrif	42
Brede stekelvaren	42
Pijpenstrootje	42
Blauwe bosbes	41

Vogels	
Soort	Aantal
Vink	144
Koolmees	140
Houtduif	133
Buizerd	130
Merel	130
Roodborst	121
Grote Bonte Specht	116
Gaai	106
Zwarte Kraai	103
Boomklever	102

Paddenstoelen	
Soort	Aantal
Gele Aardappelbovist	35
Gewoon Elfenbankje	35
Parelamaniet	32
Gewone Zwavelkop	30
Echte Tonderzwam	29
Gewone Krulzoom	25
Helmmycena	25
Roodbruine Slanke Amaniet	23
Vliegenzwam	22
Gewone Fopzwam	22

Insecten	
Soort	Aantal
Bont Zandoogje	64
Atalanta	49
Klein Geaderd Witje	40
Citroenvlinder	40
Landkaartje	36
Bruin Zandoogje	34
Klein Koolwitje	34
Boomblauwtje	33
Dagpauwoog	32
Kleine Vuurvlinder	31

Overig	
Soort	Aantal
Ree	30
Europese Haas	29
Bastaardkikker	28
Bruine Kikker	23
Levendbarende Hagedis	15
Konijn	8
Gewone Pad	7
Zandhagedis	6
Rode Eekhoorn	6
Zwarte Wegslak	6

De Ottershagen werd het vaakst bezocht, namelijk **7** keer. Meestal in combinatie met de Bergvennen. Ook het aantal deelnemers per keer lag hoog. In totaal **70** deelnemers.

Datum	Plaats	Gebied	Aantal Deelnemers
14-4-2007	Lattrop	Ottershagen	12
17-10-2009	Lattrop	Ottershagen	10
21-10-2012	Lattrop	Ottershagen	9
7-9-2014	Lattrop	Ottershagen	11
10-9-2017	Lattrop	Ottershagen	9
28-4-2019	Lattrop	Ottershagen	8
21-4-2024	Lattrop	Ottershagen	11

Ottershagen

Harry de Jong

Agenda 2024

Excursies	
Datum	Locatie
Zaterdag 17 februari	Frisse neuzen wandeling Oele
Zondag 10 maart	Kuiperberg, Ootmarsum
Zaterdag 23 maart	Arboretum Klein Driene, Hengelo
Zondag 24 maart	Hertme
Zaterdag 06 april	Diepenheimse Molenbeek, Diepenheim
Zondag 21 april	Ottershagen & Bergvennen, Lattrop
Zaterdag 04 mei	Molterheurne, De Lutte
Zondag 26 mei	Publieksexcursie, Slangenbeek Hengelo
Zondag 09 juni	Wierdense Veld, Nijverdal
Zaterdag 22 juni	Eerder Achterbroek, Den Ham
Zondag 07 juli	De Doorbraak, Bornerbroek
Zaterdag 27 juli	Manderheide, Mander
Zaterdag 17 augustus	Noetselerberg, Nijverdal
Zondag 08 september	Buurserzand, Buurse
Zondag 22 september	De Hulpe, Markelo
Zondag 06 oktober	Weldam, Diepenheim
Zondag 20 oktober	Lonnekerberg, Lonneker
Zaterdag 02 november	Slotexcursie op Singraven

Zie de website voor de laatste en meer informatie: hengelo-oldenzaal.knnv.nl